

Економіка сталого розвитку та природокористування

УДК 338.26

Прохоренко Олена Вікторівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та оподаткування
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Прохоренко Елена Викторовна

*кандидат экономических наук, доцент,
Доцент кафедры менеджмента и налогообложения
Национальный технический университет
«Харьковский политехнический институт»*

Prokhorenko Olena

*PhD (Candidate of Economic Sciences), Associate Professor
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"*

ORCID: 0000-0001-7069-1431

Ковшик Валентин Игоревич

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту та оподаткування
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Ковшик Валентин Игоревич

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры менеджмента и налогообложения
Национальный технический университет
«Харьковский политехнический институт»*

Kovshik Valentin

PhD (Candidate of Economic Sciences)

National technical university "Kharkiv Polytechnic Institute"

ORCID: 0000-0002-1121-0674

**РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ**

**РАЗВИТИЕ КОНЦЕПЦИИ КОРПОРАТИВНОЙ СОЦИАЛЬНОЙ
ОТВЕТСТВЕННОСТИ В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ
УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ**

**THE DEVELOPMENT OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY
CONCEPT IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

Анотація. У статті проаналізовано міжнародні нормативно-правові документи, за якими визначаються основні питання забезпечення сталого розвитку через впровадження корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Зокрема йдеться про нормативи, регламенти та стандарти, які спрямовані на розвиток КСВ у Європейському союзі, міжнародні програми щодо посилення соціальної відповідальності всіх верств суспільства. Авторами також проаналізовано вітчизняні та зарубіжні наукові джерела щодо дослідження різноманітних аспектів КСВ та підходів до визначення її істотних характеристик. Систематизовано ключові ознаки та наведено класифікації КСВ відповідно до суб'єктності та ініціативи запровадження. Наведено основні наукові напрями у дослідженні управління сталим розвитком з урахуванням КСВ. Визначено пріоритетні напрями державної політики щодо запровадження й підтримки КСВ. Підкреслюється важливість спільних дій на міжнародному рівні щодо подолання бідності та голоду, забезпечення

підтримки здоров'я, досягнення гендерної рівності, забезпечення всеохоплюючого та справедливого доступу до освіти та поширення можливостей для навчання. Розглянуто потенційні сценарії щодо перспектив втілення цілей стійкого розвитку та комплекс рішень із забезпечення сталого розвитку в країнах Європейського союзу. Наведено огляд основних рис КСВ підприємств України, узагальнено основні сучасні тенденції, бар'єри у впровадженні та перспективи розвитку соціальної відповідальності підприємств в Україні. Визначено недостатність взаємодії між різними групами стейкхолдерів та недосконалість систем управління підприємствами як головні негативні фактори, що характеризують діяльність підприємств з точки зору КСВ. В результаті дослідження авторами рекомендовано можливі шляхи реалізації та розвитку КСВ на вітчизняних підприємствах, та окреслено можливі ризики, з якими можуть стикнутися підприємства в ході імплементації запропонованих заходів.

Ключові слова: *корпоративна соціальна відповідальність, Європейський союз, сталий розвиток, підприємство, управління.*

Анотація. *В статті проаналізовані міжнародні нормативно-правові документи, що визначають основні питання забезпечення сталого розвитку через впровадження корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). В частині, мова йде про нормативи, регламенти та стандарти, спрямовані на розвиток КСВ в Європейському союзі, міжнародних програмах по посиленню соціальної відповідальності всіх шарів суспільства. Авторами також проаналізовані вітчизняні та зарубіжні наукові джерела по дослідженню різних аспектів КСВ та підходів до визначення її основних характеристик. Систематизовані ключові ознаки та наведено класифікації КСВ стосовно суб'єктності та*

инициативы внедрения. Приведены основные научные направления в исследовании управления устойчивым развитием с учетом КСО. Определены приоритетные направления государственной политики по внедрению и поддержке КСО. Подчеркивается важность совместных действий на международном уровне по преодолению бедности и голода, обеспечению поддержания здоровья, достижению гендерного равенства, обеспечению всеобъемлющего и справедливого доступа к образованию и расширению возможностей для обучения. Рассмотрены потенциальные сценарии относительно перспектив реализации целей устойчивого развития и комплекса решений по обеспечению устойчивого развития в странах Европейского союза. Приведен обзор основных черт КСО предприятий Украины, обобщены основные современные тенденции, барьеры при внедрении и перспективы развития социальной ответственности предприятий в Украине. Определены недостаточность взаимодействия между различными группами стейкхолдеров и несовершенство систем управления предприятиями как главные негативные факторы, характеризующие деятельность предприятий с точки зрения КСО. В результате исследования авторами рекомендуются возможные пути реализации и развития КСО на отечественных предприятиях, и отмечаются возможные риски, с которыми могут столкнуться предприятия в ходе имплементации предложенных мероприятий.

Ключевые слова: *корпоративная социальная ответственность, Европейский союз, устойчивое развитие, предприятие, управление.*

Summary. *The study analyzes the international normative and legal documents, which determine the main issues of sustainable development through the implementation of corporate social responsibility (CSR). These include regulations, rules and standards aimed at developing CSR within the European*

Union, and international programs to strengthen the social responsibility of all segments of society. The authors also analyze domestic and foreign scientific resources on the study of various aspects of CSR and approaches to determining its essential characteristics. Key CSR features are categorized, and CSR classifications are given according to the subject and initiative of the implementation. The main scientific directions in the research of CSR management are presented. The priority directions of the state policy on the implementation and support of CSR are identified. The article emphasizes the importance of collaborative action at the international level to tackle poverty and hunger, to promote health, to achieve gender equality, to ensure inclusive and equitable access to education and to increase learning opportunities. Potential scenarios for the prospects of implementing the sustainable development goals and a set of solutions for sustainable development in the European Union are considered. The study provides an overview of the main features of CSR at Ukrainian enterprises, and describes the main modern trends, barriers to implementation and prospects of development of social responsibility of enterprises in Ukraine. The lack of interaction between different stakeholder groups and the imperfection of enterprise management systems are identified as the main negative factors characterizing enterprise activity in terms of CSR. As a result of the research, the authors recommend possible ways of implementing and developing CSR at domestic enterprises and outline the possible risks that businesses may face during the implementation of the proposed measures.

Key words: *corporate social responsibility, European Union, sustainable development, enterprise, management.*

Постановка проблеми. Розвиток економіки країн Європейського Союзу і світу має за основну тенденцію активне запровадження урахування інтересів громад у формуванні стратегії бізнесу. Такий підхід одержав назву «капіталізм стейкхолдерів», тобто суспільство розглядається як основний

визначальний фактор діяльності компанії. Традиційний підхід або «корпоративний егоїзм», спрямований на максимізацію прибутку, призвів до суттєвого розмежування соціуму на групу власників значної кількості багатств (грошових коштів, ресурсів тощо) і групу, що знаходиться на межі прожиткового мінімуму. Збільшення цього розриву призводить до негативних соціальних наслідків, як-то: гальмування розвитку значної частини населення, соціальні конфлікти, забруднення довкілля тощо. Тому ключовим інструментом розвитку суспільств на передових світових форумах визнано соціальну відповідальність. Так, у лютому 2020 року на економічному форумі в Давосі було проголошено основні пріоритети, зміст кожного з яких передбачав наполегливе забезпечення реалізації цілей сталого розвитку.

Постіндустріальна епоха розвитку економіки, розвинення цифрових технологій знижують обмеження відстані в міжнародному співробітництві та сприяють розповсюдженню передового досвіду розвинутих країн. Такі умови є сприятливим забезпеченням інтеграції України до європейського та міжнародного простору. Відтак, перед економікою нашої країни постають завдання відповідати світовим тенденціям. Впровадження корпоративної соціальної відповідальності підприємствами України дозволить реалізовувати цілі сталого розвитку, залучати капітал міжнародних співтовариств, нарощувати власний соціальний капітал, тощо. Тому питання побудови системи управління корпоративною соціальною відповідальністю наразі є актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки Європейською комісією і Європейською Радою було підготовлено низку директив, регламентів і резолюцій, які регламентують відповідальність сучасних підприємств перед суспільством. Наукові та організаційні аспекти запровадження корпоративної соціальної відповідальності у бізнесі дістали розвитку в працях зарубіжних та вітчизняних дослідників, таких як: Р.

Сассен та Р. Іссенман [7], О.А. Грішнова [2], А.М. Колот [3], Н.С. Краснокутська [4], О.М. Петроє [13], та ін.

Мета статті полягає в систематизації принципів корпоративної соціальної відповідальності підприємств (КСВ) на основі досвіду країн Європейського союзу та висвітленні перспектив впровадження КСВ в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняними науковцями корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) розглядалась як концепція або система економічних, соціальних, екологічних заходів, а також етичних норм і цінностей компанії, які реалізуються на основі постійної взаємодії з зацікавленими сторонами (стейкхолдерами) й спрямовані на зменшення ризиків, довгострокове поліпшення ділової репутації, набуття конкурентних переваг і стратегічної стійкості [1-4].

З точки зору суб'єктності соціальна відповідальність вченими розглядається на чотирьох рівнях, а саме: особистості, суспільства, підприємства, держави.

З точки зору ініціативи запровадження КСВ може бути умовно поділено на: реагуючу, спрямовану на пом'якшення вже існуючих проблем і негативних наслідків діяльності підприємств; стратегічну, яка передбачає втілення ідеї соціальної відповідальності в стратегію розвитку підприємства та формування довгострокових конкурентних переваг [5].

КСВ є відповідальністю підприємств за їх вплив на суспільство через інтеграцію соціальних, екологічних, етичних, споживацьких та правозахисних проблем у свої стратегії розвитку відповідно чинного законодавства. Забезпечення зростання обсягів діяльності та прибутковості підприємств та водночас унеможливлення негативного соціального і екологічного впливу на сьогодні є проблемою, яку підприємства, уряди та організації усіх типів намагаються вирішити, розробляючи нові стратегії й тактики організаційної поведінки. Так, включення КСВ до принципів

корпоративного управління дає підстави розробляти політику соціальної відповідальності, пояснювати суттєві події в діяльності підприємства та складати звітність за нефінансовими аспектами. Метод врегулювання КСВ «дотримуйся чи пояснюй» відомий в області корпоративного управління як помірна форма гармонізації, наслідки якого з часом будуть явними [6].

Аналіз зарубіжних літературних джерел дозволив виявити ключові наукові напрями у дослідженні управління стійким розвитком [7]:

- можливі наслідки правил звітності з КСВ відповідно до Директиви ЄС;
- виявлення можливих недоліків в основних концепціях та керівних принципах системи звітності;
- аналіз поточних проблем та удосконалення інструментів покращення практики складання звітності стійкого розвитку;
- стан, обсяг та якість добровільної звітності;
- індикатори аналізу корпоративної звітності;
- вивчення критеріїв суттєвості й прозорості та інших інструментів практики складання звітності, вплив КСВ на розвиток і культуру бізнесу;
- очікування стейкхолдерів від звітності зі стійкого розвитку.

З точки зору напрямів реалізації на рівні підприємства як суб'єкта господарювання можна виділити два основні:

- екологічність діяльність підприємства, тобто забезпечення збереження або уникнення завдання шкоди довкіллю при здійсненні діяльності;
- етичність поведінки стосовно суспільства.

Звідси випливає, що відповідальність підприємства визначається перед різними групами стейкхолдерів, залежно від запитів. Відповідний запит до підприємства спричиняє необхідність побудови концепції КСВ через визначення складових, елементів, етапності, комунікації, забезпечення прозорості, встановлення пріоритетності, звітності тощо.

Збалансування запитів й очікувань підприємств і стейкхолдерів, вимагає значних зусиль від системи управління за турбулентних соціально-економічних умов розвитку.

Започаткування концепції соціальної відповідальності бізнесу відбулась під впливом міжнародних організацій: Організації Об'єднаних Націй (ООН) та її агенції, Європейського Співтовариства з його складовими частинами, Міжнародної організації зі стандартизації (ISO); і було розвинуто Світовою радою компаній зі сталого розвитку, Європейським альянсом корпоративної соціальної відповідальності, Організацією економічної співпраці та розвитку (OECD), Європейським парламентом. Програма сталого розвитку, що прийнята 2015 року в Нью-Йорку на Саміті зі сталого розвитку 193 державами – членами ООН, містить 17 цілей, які має досягнути світ до 2030 року.

Означені цілі передбачають активізацію міжнародної співпраці у вирішенні питань подолання бідності та голоду, забезпечення підтримки здоров'я, досягнення гендерної рівності, забезпечення всеохоплюючого та справедливого доступу до освіти та поширення можливостей для навчання. Реалізація їх вимагає посилення соціальної відповідальності всіх верств суспільства і наголошує на недостатності для сучасної компанії лише отримувати високий прибуток, а й обов'язки забезпечення інтересів суспільства і навколишнього середовища як основних стейкхолдерів [8].

Концепція сталого розвитку є глибинною для європейської політики, й за сорок років Європа увела деякі найвищі в світі екологічні стандарти та прогресивну кліматичну політику, стала підписантом Паризьких угод [9]. Регламентами, які спрямовані на розвиток КСВ у Європейському союзі (ЄС) стали, зокрема: ISO 26000 «Керівництво з соціальної відповідальності», Директива 2014/95/ЄС (CSR Directive of 2014), «Стратегія Європейського Союзу корпоративної соціальної відповідальності на 2011–2014 рр.»,

стратегія «Європа 2020» (Europe 2020), «КСВ Європа Підприємство 2020» (CSR Europe's Enterprise 2020).

Європейською комісією була започаткована державна політика щодо підтримки КСВ (European Alliance for CSR), що сприяло її розвитку у відповідних сферах:

- компанії ставали підписантами десяти принципів КСВ в рамках ініціативи OSN Global Compact;
- підприємства реєструвались в рамках системи екологічного менеджменту та аудиту (EMAS);
- ініціатива, орієнтована на дотримання соціальних норм з метою покращення умов праці у мережах постачальників, поступо набуває обертів;
- підприємства ставали підписантами угоди про транснаціональну фірму з глобальними чи європейськими організаціями працівників;
- збільшилася кількість європейських компаній, які публікують звіти про відповідність цілям сталого розвитку [10, с. 735].

Європейською комісією в березні 2017 року створено Білу книгу про майбутнє Європи, де окреслено три сценарії щодо перспектив про те, як найкраще втілювати цілі стійкого розвитку (рис. 1).

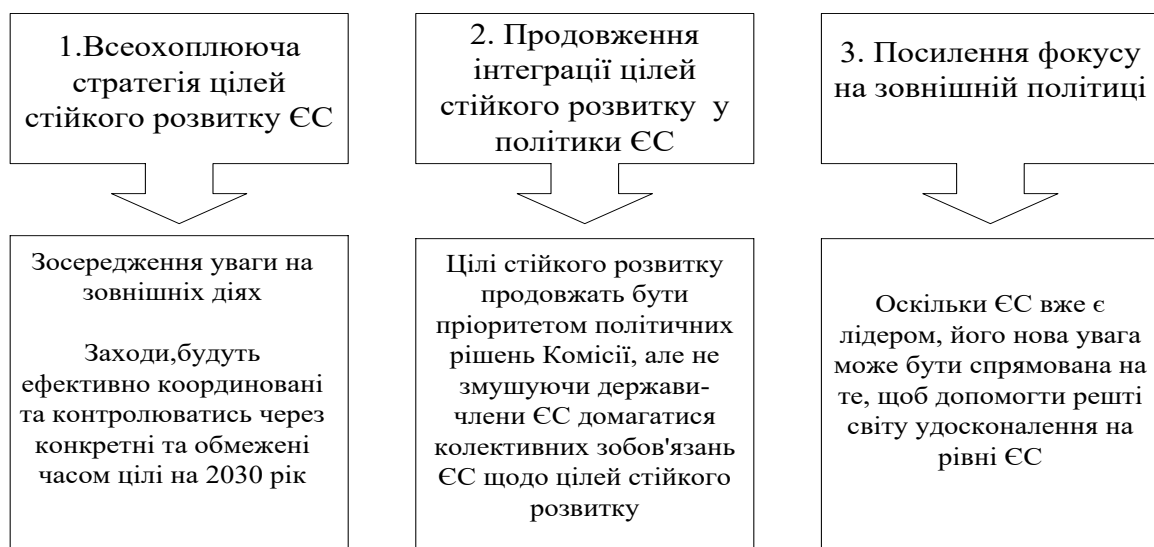

Рис. 1. Сценарії перспектив втілення цілей стійкого розвитку в ЄС

Джерело: складено за [11]

У рейтингу глобального індексу SDG (цілей сталого розвитку) з 156 країн світу всі країни-члени ЄС знаходяться в ТОП-50, а сім держав-членів ЄС входять до ТОП-10 рейтингу. Таким чином, ЄС реалізує найбільш успішний проект та окреслює такі практичні рішення, необхідні для сталого розвитку (рис. 2).

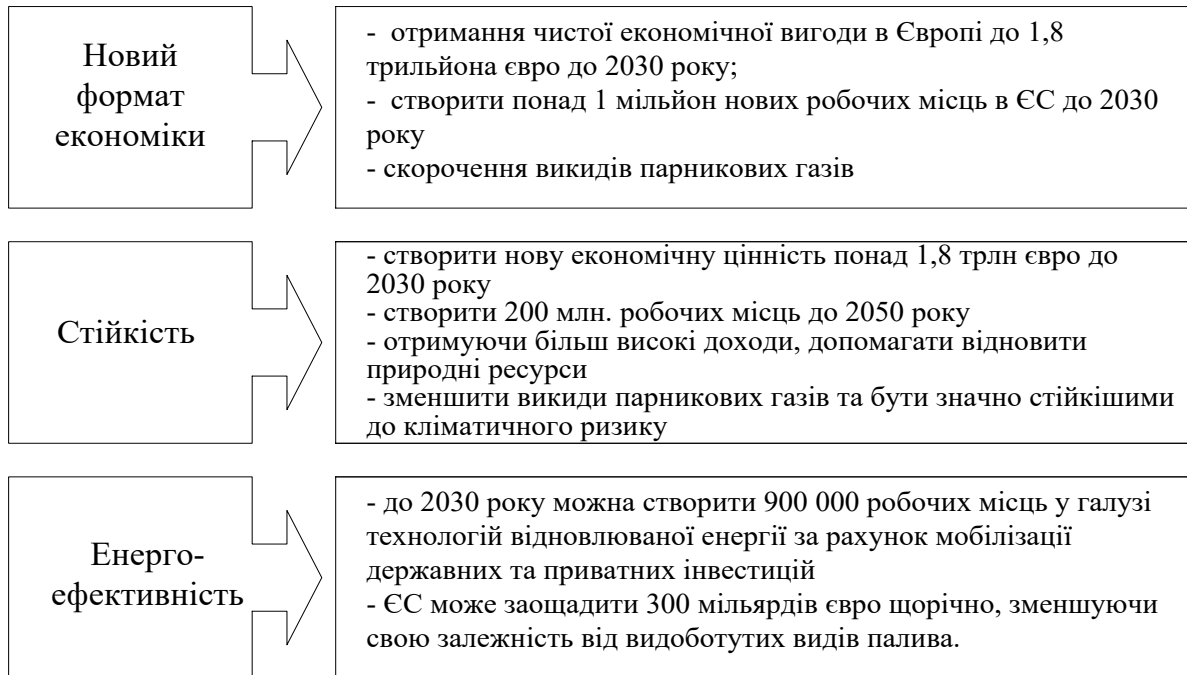

Рис. 2. Комплекс рішень щодо забезпечення сталого розвитку в ЄС

Джерело: складено за [11]

В останні роки ЄС застосував нові екологічні та соціальні критерії у своєму законодавстві про державні закупівлі. Задля заохочення компаній розвивати соціально відповідальні товари та послуги, було прийнято Регламент конфліктів щодо корисних копалин (Conflict Minerals Regulation). Мета Регламенту – забезпечення гарантій імпорту компаніями ЄС корисних копалин та металів лише з відповідальних компаній, які не використовують прибуток для фінансування збройних конфліктів. У цьому контексті також нещодавно прийнятий План заходів щодо сталого фінансування (Plan on Sustainable Finance), який пов'язує фінансову систему з більш стійкими проектами [9].

Стратегічний інтерес до КСВ у країнах ЄС пояснюється тим, що за зростанням конкуренції, КСВ може посилити переваги в галузі економії витрат, доступу до капіталу, управління ризиками, відносин з клієнтами, управління людськими ресурсами та інноваційного потенціалу. Оскільки КСВ зумовлює зацікавленість внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів, це також дозволяє компаніям краще прогнозувати та використовувати їхні мінливі очікування й умови функціонування.

Узагальнюючи практику впровадження КСВ у Європейському союзі, визначимо чинники, які сприяють її впливу на діяльність підприємств та запити стейкхолдерів:

- збалансований доступ різних груп стейкхолдерів до напрямів стратегій розвитку компаній;
- максимальне розкриття очікувань компанії через КСВ й відповідність політиці ЄС та міжнародним принципам й напрямкам;
- оцінка відповідальності поведінки компаній на ринку за допомогою інвестиційної політики та публічності.

У 2017 році Україна приєдналася до Декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції та багатонаціональні підприємства та до реалізації Цілей сталого розвитку, що визначено у підсумковому документі «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», прийнятому у 2015 році на Генеральній асамблеї ООН. Кабінетом міністрів України в січні 2020 року було схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року [12]. Реалізація державної політики у сфері підтримки розвитку соціально відповідального бізнесу спрямованої на реалізацію Концепції, передбачає сприяння наданню більшості вітчизняних суб'єктів господарської діяльності можливості покращити ділову репутацію, запроваджуючи практику відповідального ставлення до стейкхолдерів для

забезпечення сталого розвитку України та підвищення суспільного добробуту.

Деякі вітчизняні підприємства приєдналися до виконання міжнародного стандарту ISO 26 000 «Керівництво з соціальної відповідальності» та спрямовують свою діяльність відповідно до принципів Глобального договору ООН. Це ще досить незначна кількість підприємств (близько ста, зокрема: НАЕК «Енергоатом», ТОВ «Кока-кола Україна Лімітед», ТОВ «МЕТРО Кеш енд Кері Україна», «Ernst & Young», ТОВ «АТБ-маркет», ПРАТ «Київстар», ТОВ «Ашан Україна гіпермаркет», ПАТ «Систем Кепітал Менеджмент» (СКМ), Енергетичний холдинг «ДТЕК», ПАТ «Оболонь» та інші), які спрямовують свою діяльність на реалізацію соціальних цілей та складають звітність про соціальну відповідальність.

У свою чергу ми поділяємо думку авторів [13], що вітчизняне господарське середовище не пройшло у своєму історичному розвитку необхідних етапів, які у країн з розвинутою економікою привели до усвідомлення важливості філософії соціальної відповідальності.

У 2018 році в Україні було проведено дослідження, спрямоване на виявлення основних тенденцій, бар'єрів і перспектив розвитку корпоративної соціальної відповідальності в Україні. За результатами цього дослідження [14], головним стимулом реалізації політики КСВ у опитаних 400 підприємств є моральні міркування (рис. 3), а головними перешкодами для впровадження політики КСВ представники компаній називають брак коштів, нестабільну політичну ситуацію в країні, недосконалість нормативно-правової бази, яка б сприяла цій діяльності, а також податковий тиск.

Тож, вітчизняний бізнес-простір має слабкі зв'язки між різними групами стейкхолдерів – працівниками, контрагентами, суспільством, місцевими громадами, державними органами, громадськими організаціями тощо. Підприємства України потребують удосконалення системи

управління для забезпечення адаптації економічної, політичної, соціальної складових діяльності до нових умов сталого розвитку.

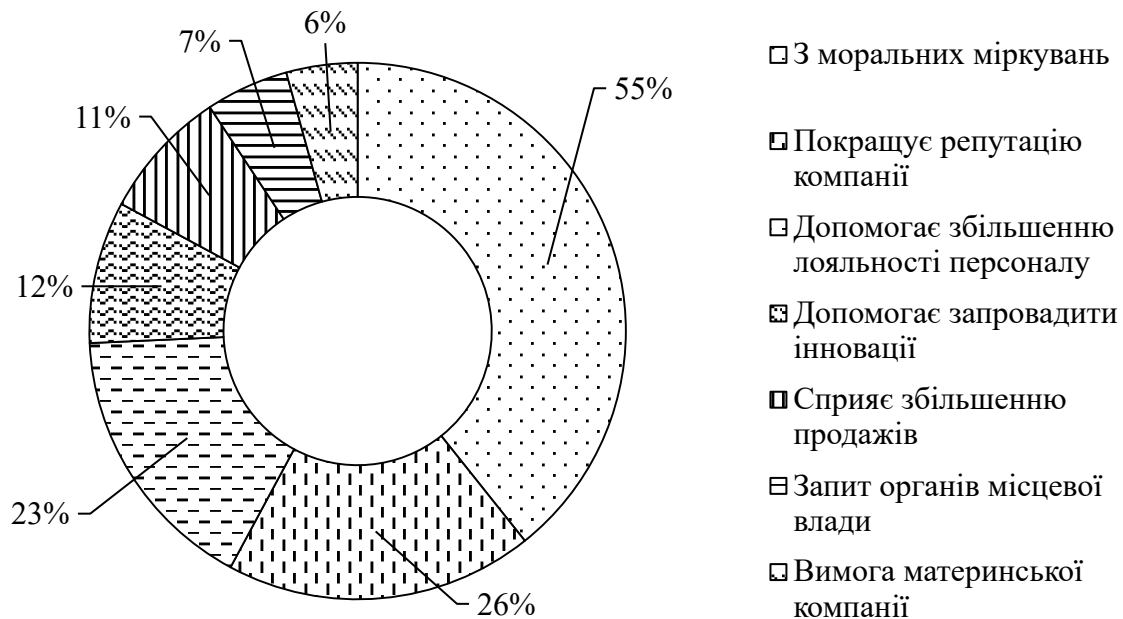

Рис. 3. Причини, які зумовлюють упровадження соціальної відповідальності підприємствами в Україні (питома вага, %)

Джерело: складено за [14]

На українських підприємствах принципи КСВ реалізуються у вигляді:

- політики розвитку і поліпшення умов праці персоналу;
- інвестицій в розвиток регіону;
- захисту і підтримка споживачів;
- допомога воїнам АТО (ООС) і мешканцям тимчасово окупованих територій;
- благодійна допомога;
- охорона довкілля.

Рекомендації представників підприємств, які узагальнено дослідниками [14] щодо упровадження КСВ в Україні, виголошено такі:

- введення пільг (податкових, митних) для компаній, які впроваджують КСВ;

- прийняття Національної стратегії з корпоративної соціальної відповідальності

- формування банку даних про потреби регіону в соціальних інвестиціях, екологічних проектах, створення платформи недержавних і дослідницьких організацій, які просувають ідеї соціальної відповідальності та надають освітні й консультаційні послуги з цих питань;

- потребу в проведенні просвітницьких програм з питань підвищення обізнаності компаній про принципи і практики впровадження соціальної відповідальності, в тому числі міжнародного досвіду

- створення неурядових організацій – популяризаторів ідей КСВ.

Низка рекомендацій є дискусійними, проте, напрямами, які вважаємо за доцільне реалізувати вітчизняними підприємствами для реалізації КСВ є такі:

- вивчення досвіду бізнесу європейських країн;
- розробка концепції КСВ та соціально відповідальної політики;
- розробка системи індикаторів ефективності соціальної відповідальності;
- складання проектів нефінансових звітів;
- запровадження енергозберігаючих технологій та інших заходів щодо екологізації.

На нашу думку, впровадження КСВ для вітчизняного бізнесу зазнає труднощів в першу чергу через високий ризик коливання політичних рішень, що призводять до зміни власності, а також через відсутність належної законодавчої бази або програми підтримки органів державної влади на усіх рівнях. Упровадження постулатів Концепції [12] забезпечить, певним чином, сприятливі правові, фінансові та організаційні умови для розвитку соціально відповідального бізнесу, проте, передбачається досить тривалим процесом.

Висновки. Регламентация сфери корпоративної соціальної відповідальності підприємств у Європейському союзі здійснюється через комплекс нормативно-законодавчих заходів, щодо соціальної, економічної й екологічної політики. Зважаючи на те, що країни Європи наразі на початку четвертої промислової революції і мають значні конкурентні переваги, вони в змозі модернізувати економіку, забезпечити охорону навколишнього середовища та покращити здоров'я і добробут населення дотримуючись виконання цілей стійкого розвитку. Досвід підприємств ЄС доводить, що відповідальний бізнес через КСВ у перспективі призводить до більш стійкого прибутку та його зростання, нових можливостей на ринках та довгострокової цінності для акціонерів. Позитивним є також те, що стратегічні дії з боку ЄС щодо КСВ ефективно координуються регіональними та місцевими органами влади. Україна, за останні роки зробила певні зрушення у бік впровадження КСВ, проте залишаються ще значними прогалини, які варто удосконалювати: правове підґрунтя, громадські обговорення, навчання КСВ практики, обмін досвідом тощо.

Література

1. Воробей В. Корпоративна соціальна відповідальність чи вигода? Києво-Могилянська Бізнес Студія. 2005. №10. С. 34–38
2. Грیشнова О. А. Соціалізація відносин у сфері праці в контексті стійкого розвитку. Соціальна відповідальність бізнесу: розуміння сутності, сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку в Україні. К.: КНЕУ, 2010. 348 с.
3. Колот А. М. Корпоративна соціальна відповідальність: сучасна філософія, проблеми, засвоєння. Економіка України. 2014. №3. С. 70–82

4. Краснокутська, Н. С., Сокол, Н. А. Формування портфеля заходів соціальної відповідальності підприємства з урахуванням пріоритетів стейкхолдерів. Бізнес Інформ. 2018. №9. С. 132-139.
5. Porter, M. E., Kramer, M. R. The link between competitive advantage and corporate social responsibility. Harvard business review. 2006. №84(12). P. 78-92.
6. Leyens P. C. Corporate Social Responsibility in European Union Law: Foundations, Developments, Enforcement. Globalization of Corporate Social Responsibility and its Impact on Corporate Governance. Berlin: Springer, Cham. 2018. P. 157-176. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-69128-2_7
7. R. Sassen, R. Isenmann Corporate social responsibility reporting. December 2018, Volume 26. Issue 1–4. P. 1–2 Nachhaltigkeits Management Forum 2018. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00550-018-0480-0>
8. Integrated Reporting: a Better View? Deloitte. Global Sustainability and Climate Change Services. 12 p. URL: <https://www.iasplus.com/en/binary/sustain/1109integratedreportingview.pdf>
9. Reflection paper towards a sustainable Europe by 2030. Report. European Commission COM 22 of 30 January 2019. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/rp_sustainable_europe_30-01_en_web.pdf
10. Antošová M., Csikósová A. Influence of European Union policy to Corporate Social Responsibility. Procedia Economics and Finance. 2015. №23. P. 733–737
11. Reflection paper towards a sustainable Europe by 2030. Report. European commission. 2019. 20 p. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/factsheets_sustainable_europe_012019_v3.pdf

12. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року : Розпорядження КМУ від 24.01.2020 р. №66-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80>
13. Петрос О. М. Соціальний діалог як інструмент формування корпоративної соціальної політики: монографія. К.: Центр учбової літератури. 2008. 152 с.
14. Зінченко А., Саприкіна М. Розвиток КСВ в Україні: 2010–2018. К.: Видавництво «Юстон». 2017. 52 с.

References

1. Vorobei, V. (2005). Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist chy vyhoda? Kyievo-Mohylianska Biznes Studiia, (10), pp. 34–38.
2. Hrishnova, O. (2010). Chapter 7. Sotsializatsiia vidnosyn u sferi pratsi v konteksti stiikoho rozvytku. In: Sotsialna vidpovidalnist biznesu: rozuminnia sutnosti, suchasnyi stan, problemy i perspektyvy rozvytku v Ukraini. Kyiv: KNEU, 348 p.
3. Kolot, A. (2014). Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist: suchasna filosofiia, problemy, zasvoiennia. Ekonomika Ukrainy, (3), pp.70–82.
4. Krasnokutska, N., and Sokol, N. (2018). Formuvannia portfelia zakhodiv sotsialnoi vidpovidalnosti pidpriemstva z urakhuvanniam priorytetiv steikkholderiv. Biznes Inform, (9), pp. 132-139.
5. Porter, M. and Kramer, M. (2006). The link between competitive advantage and corporate social responsibility. Harvard business review, (84 (12)), pp. 78-92.
6. Leyens P. (2018). Corporate Social Responsibility in European Union Law: Foundations, Developments, Enforcement. Globalization of Corporate Social Responsibility and its Impact on Corporate Governance. Berlin:

- Springer, pp. 157-176. Available at:
https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-69128-2_7
7. Sassen, R. and Isenmann, R. (2018) Corporate social responsibility reporting. *Nachhaltigkeits Management Forum*, December 2018, [online], Volume 26, Issue 1–4, pp. 1–2. Available at:
<https://link.springer.com/article/10.1007/s00550-018-0480-0>
 8. Integrated Reporting: a Better View? Deloitte. *Global Sustainability and Climate Change Services*, [online]. Available at:
<https://www.iasplus.com/en/binary/sustain/1109integratedreportingview.pdf>
 9. Reflection paper towards a sustainable Europe by 2030. Report. European Commission COM 22 of 30 January 2019. [online]. Available at:
https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/rp_sustainable_europe_30-01_en_web.pdf
 10. Antošová M. and Csikósová A. (2015) Influence of European Union policy to Corporate Social Responsibility. *Procedia Economics and Finance*, (23), pp. 733–737.
 11. Reflection paper towards a sustainable Europe by 2030. Report. European commission. (2019). [online]. Available at:
https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/factsheets_sustainable_europe_012019_v3.pdf
 12. Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi spriannia rozvytku sotsialno vidpovidalnoho biznesu v Ukraini na period do 2030 roku : Rozporiadzhennia KMU vid 24.01.2020 r. # 66-r. [online]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80>
 13. Petroie O. (2008) *Sotsialnyi dialoh yak instrument formuvannia korporatyvnoi sotsialnoi polityky: monohrafiia*. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury, 152 p.

14. Zinchenko A. and Saprykina M. (2017) Rozvytok KSV v Ukraini: 2010–2018. Kyiv: Vydavnytstvo «Yuston», 52 p.